

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Гарант освітньої програми
 В.С.Костюк
« 31 » серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Муніципальна економіка»

Освітній рівень: другий (магістерський) вищої освіти

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність: **051 Економіка**

Освітня програма: **Економіка**

Факультет: **економіки і підприємництва**

Умань - 2020

Робоча програма з навчальної дисципліни «Муніципальна економіка» для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 – економіка освітньої програми *Економіка* – Умань: Уманський НУС, 2020. – 28 с.

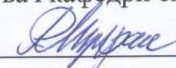
Розробник: *Костюк В.С.*, к.е.н, доцент кафедри економіки

 Костюк В.С..

Робоча програма затверджено на засіданні кафедри економіки

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

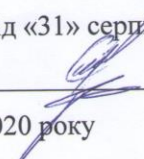
Завідувач кафедри економіки

 Р.П. Мудрак

31 серпня 2020 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Голова (Л.В.Смолій)

31 серпня 2020 року

© УНУС, 2020 рік

© Костюк В.С., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –4	галузь знань: 05 – соціальні та поведінкові науки	Вибіркова	
	Спеціальність: 051 – економіка		
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів –2		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		1-й	2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: другий (магістерський)	30 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		28год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		62 год.	108год.
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

“Муніципальна економіка” — вибіркова дисципліна, що передбачає ефективну підготовку фахівців з економіки, у сфері організації місцевого самоврядування, а також державного управління, для роботи у громадських організаціях, муніципальних установах, галузях міського господарства.

Мета вивчення дисципліни — здобути теоретичні знання та сформувати практичні навички з опрацювання та обґрунтування конкретних пропозицій, що стосуються актуальних проблем місцевого самоврядування, муніципального управління, соціально-економічного розвитку міст селищ, сіл.

Завдання вивчення дисципліни – набути спеціальні (фахові)

компетентності:

- здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на муніципальному рівні;
- розуміння особливостей формування матеріальних та фінансово-економічних ресурсів населених пунктів, муніципального бюджету та фінансів;
- обґрунтування напрямів сталого розвитку населеного пункту, соціальної політики, яку здійснюють органи державного управління та місцевого самоврядування.

Програмні результати навчання:

- оцінювати сучасний рівень соціально-політичного становища муніципальної економіки в Україні;
- орієнтуватися у нормативно-правових документах, що регламентують муніципальну економіку в Україні;
- виявляти переваги та недоліки існуючої муніципальної економіки з урахуванням зарубіжного досвіду;
- формувати механізм управління муніципальною економікою;
- визначати напрями реформування та розвитку соціальної сфери, інноваційної політики органів місцевого самоврядування.

3. ЗМІСТ ТЕМ КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Тема 1. Теоретико-методологічні джерела місцевого самоврядування

Поняття “муніципальна соціально-економічна політика”. Роль органів державного управління в реалізації муніципальної соціально-економічної політики. Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування в реалізації муніципальної соціально-економічної політики. Головні перешкоди на шляху до ефективної реалізації муніципальної соціально-економічної політики. Поняття про пряме державне управління регіонами і місцеве самоврядування.

Теорія природного права як ідейно-філософське джерело місцевого самоврядування. Господарська і громадська теорія місцевого самоврядування. Державницька теорія місцевого самоврядування: політичний та юридичний напрями.

Соціологічні концепції місцевого самоврядування і теорія муніципального соціалізму. Теорія соціального обслуговування. Теорія муніципального дуалізму і сучасна правова доктрина місцевого самоврядування.

Тема 2. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні

Місцеве самоврядування в античних державах українського Причорномор'я.

Місцеве самоврядування за часів Київської Русі. Місцеве самоврядування в Українських землях у складі Великого князівства Литовського і Польського Королівства. Місцеве самоврядування в Українських землях у складі Російської імперії.

Місцеве самоврядування в Україні після Жовтневої революції.

Формування системи місцевого самоврядування в незалежній Україні.

Тема 3. Правові основи управління адміністративно-територіальними утвореннями в Україні

Конституційно-правові основи формування місцевої влади в Україні.

Місцеві державні адміністрації: їх структура, порядок формування і роботи. Діяльність місцевих державних адміністрацій.

Принципи, система і гарантії місцевого самоврядування.

Територіальна громада в політичній системі і системі місцевого самоврядування. Муніципалітети в системі місцевого самоврядування. Організаційно-правові, матеріальні та фінансові засади розвитку місцевого

самоврядування. Законодавче забезпечення фінансування місцевого самоврядування. Повноваження муніципалітетів у галузі бюджету, фінансів та цін. Повноваження муніципалітетів щодо управління комунальною власністю.

Суб'єкти муніципального управління, їхня компетенція і форми діяльності.

Управління факультативними територіальними одиницями.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

МАТЕРІАЛЬНІ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

Тема 4. Населений пункт як локальна соціально-економічна система

Характеристика населеного пункту і об'єктивні тенденції його розвитку

Соціально-економічний комплекс населеного пункту, його склад і структура. Поняття “економіка міст”. Особливості розвитку муніципальних економічних систем. Сектор муніципального бізнесу. Складові сектору муніципального бізнесу. Особливості формування сприятливого інвестиційного клімату міст. Роль муніципальних властей у формуванні сприятливого інвестиційного клімату міст. Підвищення ролі банків в економіці міст. Охорона здоров'я як один з найважливіших напрямів соціальної політики муніципалітетів. Проблеми системи охорони здоров'я та шляхи їх подолання. Малий бізнес. Основні проблеми розвитку малого бізнесу.

Тема 5. Муніципальна (комунальна) власність

Особливості формування комунальної (муніципальної) власності в Україні. Природа і суть трансформації власності в незалежній Україні. Сутність і ознаки комунальної (муніципальної) власності. Суб'єкти та об'єкти комунальної (муніципальної) власності. Особливості формування комунальної (муніципальної) власності в Україні.

Особливості й проблеми земельних відносин населених пунктах. Особливості й проблеми земельних відносин у містах. Основи земельної реформи в Україні. Особливості реформування земельних відносин у місті.

Земельно-кадастрова інвентаризація території міста.

Функціональне зонування території міста.

Грошова оцінка земель і плата за землю.

Тема 6. Муніципальні фінанси в системі муніципального господарства

Місцеві податки і збори як база фінансової спроможності муніципальної влади. Механізм розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів: український і зарубіжний досвід. Види муніципальних податків і зборів в Україні. Основні види місцевих податків у зарубіжних країнах (на прикладі Німеччини та Іспанії). Проблема залежності муніципальної влади від центрального уряду в ухваленні рішень про доходи та видатки.

Особливості формування бюджетів у великих і малих містах. Особливості ресурсного забезпечення видатків муніципальних бюджетів на делеговані повноваження. Обмеженість можливостей органів місцевого самоврядування збільшувати ефективність збору податків, що формують муніципальні бюджети. Проблема занижених ставок місцевих податків і зборів. Особливості реформування доходів муніципальних бюджетів. Основні статті прибутків і видатків муніципальних бюджетів. Система муніципальних позик як один з напрямів муніципальної влади з наповнення місцевих бюджетів і соціально-економічного розвитку. Проблеми зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів в умовах поглиблення соціально-економічних реформ. Основні напрями реформування системи фінансового забезпечення муніципалітетів. Права органів місцевого самоврядування у сфері місцевого оподаткування.

Тема 7. Особливості управління муніципальним господарством

Виробнича структура як об'єкт муніципального управління. Роль підприємницького сектора в життєдіяльності муніципалітету. Муніципальне інвестування. Муніципальне ціноутворення і муніципальна конкуренція.

Управління майновими об'єктами комунальної власності.

Принципи побудови системи управління життєзабезпеченням міста. Об'єкт управління. Механізм управління життєзабезпеченням міста. Складові механізму управління. Формування ефективної системи місцевого самоврядування як складова ефективного управління життєзабезпеченням міста. Особливості формування цілей і завдань системи планування та управління соціально-економічним розвитком міста. Характеристика цілей управління. Конкретність і вимірність управління. Формування цілей. Взаємопідтримка окреслених цілей. Поділ інтегральних цілей функціонування на підцілі. Вибір і обґрунтування критеріїв досягнення цілей.

Тема 8. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку населених пунктів

Сутність стратегічного планування. Особливості стратегічного управління соціально-економічного розвитку міст. Роль стратегічного планування в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку муніципалітетів. Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. Специфіка управління соціально-економічним розвитком міст. Своєрідність української стратегії планування муніципального соціально-економічного розвитку. Основні напрями стратегічного планування розвитку міст. Визначення цілей розвитку міст. Аналіз зовнішнього середовища міст. Визначення переваг і недоліків розвитку міст. Розробка концепції розвитку міст. Головна мета розвитку міст. Принципи розвитку міст. Розробка плану конкретних дій та реалізації стратегії. Розробка програми соціально-економічного розвитку міст України. Особливості стратегічного планування в зарубіжних країнах.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усьо-го	у тому числі					усьо-го	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ													
Тема1. Теоретико-методологічні джерела місцевого самоврядування	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13	
Тема 2. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні	15	4	2	-		9	15		1	-	-	14	
Тема 3. Правові основи управління адміністративно-територіальними утвореннями в Україні	15	4	4	-		7	15	1	-	-	-	14	
Разом за модулем 1	45	12	10	-		23	45	2	2	-	-	41	
Форма модульного контролю – тестування													
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МАТЕРІАЛЬНІ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ													
Тема 4. Населений пункт як локальна соціально-економічна система	15	4	4	-	-	7	15	2	1	-	-	12	
Тема 5. Муніципальна (комунальна) власність	15	4	4	-	-	7	15	1	-	-	-	14	
Тема 6. Муніципальні фінанси в системі муніципального господарства	15	4	4	-	-	7	15	1	-	-	-	14	
Тема 7.Особливості управління муніципальним господарством	15	2	2	-	-	11	15	1	-	-	-	14	
Тема 8. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку населених пунктів	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13	
Разом за модулем 2	75	18	18	-	-	39	75	6	2	-	-	67	
Форма модульного контролю – тестування													
Усього годин	120	30	28	-	-	62	120	8	4	-	-	108	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Форми контролю	Кількість годин
1	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ		10
2	Тема 1. Теоретико-методологічні джерела місцевого самоврядування	Опитування, дискусія, реферат	4
3	Тема 2. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні	Опитування, дискусія, реферат	2
4	Тема 3. Правові основи управління адміністративно-територіальними утвореннями в Україні	Опитування, дискусія, реферат	4
5	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МАТЕРІАЛЬНІ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ		18
6	Тема 4. Населений пункт як локальна соціально-економічна система	Опитування, дискусія, реферат	4
7	Тема 5. Муніципальна (комунальна) власність	Опитування, дискусія, реферат	4
8	Тема 6. Муніципальні фінанси в системі муніципального господарства	Опитування, дискусія, реферат	4
9	Тема 7. Особливості управління муніципальним господарством	Опитування, дискусія, реферат	2
10	Тема 8. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку населених пунктів	Опитування, дискусія, реферат	4
Разом			28

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	23	
2	Тема 1. Теоретико-методологічні джерела місцевого самоврядування I. Питання для обговорення: 1. Поняття про пряме державне управління регіонами і місцеве самоврядування. 2. Державницька теорія місцевого самоврядування: політичний та юридичний напрями. 3. Соціологічні концепції місцевого самоврядування. 4. Теорія соціального обслуговування. II. Теми рефератів: 1. Головні перешкоди на шляху до ефективної реалізації муніципальної соціально-економічної політики. 2. Теорія муніципального дуалізму і сучасна правова доктрина місцевого самоврядування. 3. Теорія муніципального соціалізму. Базова література: (39, 40, 43*)	7	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату
3	Тема 2. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні I. Питання для обговорення: 1. Місцеве самоврядування в античних державах українського Причорномор'я. 2. Місцеве самоврядування в Українських землях у складі Російської імперії. 3. Моделі формування системи місцевого самоврядування в різних країнах. II. Теми рефератів: 1. Місцеве самоврядування в античних державах українського Причорномор'я. 2. Місцеве самоврядування в Українських землях у складі Російської імперії. 3. Англо-американська система організації влади на місцях. 4. Континентальна (романо-германська) система місцевого самоврядування. 5. Іберійська система місцевого самоврядування.	9	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату

	Базова література: (21-38, 50, 52, 54)		
4	Тема 3. Правові основи управління адміністративно-територіальними утвореннями в Україні I. Питання для обговорення: 1. Конституційно-правові основи формування місцевої влади в Україні. 2. Місцеві державні адміністрації: їх структура, порядок формування і роботи. 3. Принципи, система і гарантії місцевого самоврядування. 4. Територіальна громада в політичній системі і системі місцевого самоврядування Організаційно-правові, матеріальні та фінансові засади розвитку місцевого самоврядування. Законодавче забезпечення фінансування місцевого самоврядування. Повноваження муніципалітетів у галузі бюджету, фінансів та цін. Повноваження муніципалітетів щодо управління комунальною власністю. Суб'єкти муніципального управління, їхня компетенція і форми діяльності. Управління факультативними територіальними одиницями. II. Теми рефератів: 1. Діяльність місцевих державних адміністрацій. 2. Муніципалітети в системі місцевого самоврядування. 3. Субсидії громадянам та підприємствам. 4. Характеристики соціальної допомоги згідно з Міжнародним бюро праці 5. Програми адресної допомоги. Базова література: (46, 47, 53)	7	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату
6	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МАТЕРІАЛЬНІ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ	39	
7	Тема 4. Населений пункт як локальна соціально-економічна система I. Питання для обговорення: 1. Соціально-економічний комплекс населеного пункту, його склад і структура. 2. Сектор муніципального бізнесу. 3. Особливості формування сприятливого інвестиційного клімату міст. 4. Охорона здоров'я як один з найважливіших	7	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату

	напрямів соціальної політики муніципалітетів. 5.Малий бізнес. Основні проблеми розвитку малого бізнесу. II. Теми рефератів: 1. Роль муніципальних властей у формуванні сприятливого інвестиційного клімату міст. 2. Проблеми системи охорони здоров'я та шляхи їх подолання. 3. Основні проблеми розвитку малого бізнесу. Базова література: (10-16, 23-26, 39, 41)		
8	Тема 5. Муніципальна (комунальна) власність I. Питання для обговорення: 1. Особливості формування комунальної (муніципальної) власності в Україні. 2.Сутність і ознаки комунальної (муніципальної) власності. Суб'єкти та об'єкти комунальної (муніципальної) власності. 3.Особливості й проблеми земельних відносин населених пунктах. 4. Особливості й проблеми земельних відносин у містах. 5.Земельно-кадастрова інвентаризація території міста. Функціональне зонування території міста. II. Теми рефератів: 1. Природа і суть трансформації власності в незалежній Україні. 2. Особливості формування комунальної (муніципальної) власності в Україні. 3. Основи земельної реформи в Україні. 4. Особливості реформування земельних відносин у селі. 5.Грошова оцінка земель і плата за землю. Базова література: (21-38, 50, 52, 54)	7	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату
	Тема 6. Муніципальні фінанси в системі муніципального господарства I. Питання для обговорення: 1.Місцеві податки і збори як база фінансової спроможності муніципальної влади. 2.Види муніципальних податків і зборів в Україні. 3.Особливості ресурсного забезпечення видатків муніципальних бюджетів на делеговані повноваження.	7	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату

	4.Особливості реформування доходів муніципальних бюджетів. 5.Основні статті прибутків і видатків муніципальних бюджетів. 6.Проблеми зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів в умовах поглиблення соціально-економічних реформ. II. Теми рефератів: 1.Механізм розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів: український і зарубіжний досвід. 2. Основні види місцевих податків у зарубіжних країнах (на прикладі Німеччини та Іспанії). 3.Проблема залежності муніципальної влади від центрального уряду в ухваленні рішень про доходи та видатки. 4. Проблема занижених ставок місцевих податків і зборів. 5. Система муніципальних позик як один з напрямів муніципальної влади з наповнення місцевих бюджетів і соціально-економічного розвитку. 6. Основні напрями реформування системи фінансового забезпечення муніципалітетів. Базова література: (21-38,42 - 50, 52, 54)		
	Тема 7.Особливості управління муніципальним господарством I. Питання для обговорення: 1. Виробнича структура як об'єкт муніципального управління. 2.Муніципальне інвестування. 3.Управління майновими об'єктами комунальної власності. 4.Принципи побудови системи управління життєзабезпеченням міста. 5.Механізм управління життєзабезпеченням міста. 6.Формування ефективної системи місцевого самоврядування як складова ефективного управління життєзабезпеченням міста. II. Теми рефератів: 1.Роль підприємницького сектора в життєдіяльності муніципалітету. 2. Муніципальне ціноутворення і муніципальна конкуренція. 3. Особливості формування цілей і завдань системи планування та управління соціально-економічним розвитком міста. 4.Характеристика цілей управління. Конкретність і вимірність управління. 5.Вибір і обґрунтування критеріїв досягнення цілей. Базова література: (31-38, 44 -50, 52, 56)	11	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату

	Тема 8. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку міст I. Питання для обговорення: 1. Особливості стратегічного управління соціально-економічного розвитку міст. 2. Специфіка управління соціально-економічним розвитком міст. 3. Основні напрями стратегічного планування розвитку міст. 4. Аналіз зовнішнього середовища міст. 5. Визначення переваг і недоліків розвитку міст. 6. Головна мета розвитку міст. 7. Розробка програми соціально-економічного розвитку міст України. II. Теми рефератів: 1. Роль стратегічного планування в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку муніципалітетів. 2. Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. - Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. 3. Своєрідність української стратегії планування муніципального соціально-економічного розвитку. 4. Визначення цілей розвитку міст. 5. Розробка концепції розвитку міст. 6. Особливості стратегічного планування в зарубіжних країнах. Базова література: (21-38, 50, 52, 54)	7	Самоконтроль, тестування, підготовка реферату
	Разом	62	

**Номер джерела для самостійного опрацювання, що наводиться в списку рекомендованої літератури (п. 12 робочої програми)*

7. Індивідуальні завдання

Крім активності на практичних заняттях, робочою програмою дисципліни передбачається індивідуальна навчально-дослідна робота студента у вигляді:

- денна форма навчання: реферат (5 бал), повідомлення (0,5 бала), есе (7 балів);
- заочна форма навчання: контрольна робота.

Реферат має такий зміст:

Вступ

Простий план по темі

Висновки

Список використаної літератури (зразок оформлення за адресою <http://library.lp.edu.ua/yak-oformyty-spysook-literatury>)

Виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 10 до 12 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий

інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Реферат починається із титульної сторінки за встановленою формою (додаток А)

Повідомлення – це актуальна економічна інформація мікро-, мезо-, макро-, мегаекономічного рівня, яка має навчально-пізнавальний характер. Повідомлення має наступний зміст:

Вступ

Повідомлення

Список використаної літератури (зразок оформлення за адресою <http://library.lp.edu.ua/yak-oformyty-spysok-literatury>)

Виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 4 до 6 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Повідомлення починається із титульної сторінки за встановленою формою (додаток А).

Есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання, і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. На відміну від реферату, який адресується будь-якому слухачеві, есе – це ближче до репліки, що адресується підготовленому слухачу. Тобто людині чи групі людей, які вже мають уяву, про що йде мова. Власне, така «адресність» дозволяє автору есе зосередити увагу на розкритті нового змісту, а не нагромаджувати різними службовими деталями викладення матеріалу в письмовому форматі.

Інструкція із підготовки есе:

1. Виберіть тему твору. Вона повинна бути актуальною і мати практичну значимість для економічної науки. Перед тим, як приступити до написання есе, його тему необхідно узгодити із Вашим науковим керівником (викладачем).

2. Продумайте приблизний план роботи. Як правило, есе складається з короткого вступу, де розкривається сутність теми; основної частини, в якій викладаються думки вчених, чиновників, керівників підприємств, менеджерів, аналітиків тощо стосовно об'єкту дослідження; ставлення автора роботи до цих думок, а також висновки по темі проведеного дослідження. На останній сторінці есе вказуються використані літературні джерела.

3. Підберіть літературу для написання есе. Це можуть бути навчальні посібники з економіки, праці вчених з проблематики дослідження, періодичні друковані та інтернет-видання, різні економічні огляди.

4. Відберіть необхідний матеріал. Різні точки зору експертів на обрану тему випишіть на папір і відзначте порядок використання висловлювань в роботі.

5. Приступайте до оформлення. Не просто цитуйте висловлювання експертів, а викладайте свою думку на кожне з них. Не забуйте оформити висновки за результатами дослідження.

6. Перевірте, щоб вся використовувана література була актуальна в даний час. Навчальні посібники повинні бути не старші 8-10 років, періодичні видання - не старші 3-5 років (зразок оформлення списку літератури за адресою <http://library.lp.edu.ua/yak-oformyty-spysok-literatury>).

7. При написанні есе не слід використовувати багато літератури, щоб робота не вийшла дуже великою і переобтяженою непотрібною інформацією. **Найбільшою цінністю есе є Ваші власні думки та висновки по темі дослідження.**

Есе виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 20 до 30 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Есе починається із титульної сторінки за встановленою формою.

7.1. Тематика рефератів, повідомлень, есе з дисципліни «Муніципальна економіка»

Назва змістового модуля	Тема
Тема 1. Теоретико-методологічні джерела місцевого самоврядування	1. Головні перешкоди на шляху до ефективної реалізації муніципальної соціально-економічної політики. 2. Теорія муніципального дуалізму і сучасна правова доктрина місцевого самоврядування. 3. Теорія муніципального соціалізму.
Тема 2. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні	1. Місцеве самоврядування в античних державах українського Причорномор'я. 2. Місцеве самоврядування в Українських землях у складі Російської імперії. 3. Англо-американська система організації влади на місцях. 4. Континентальна (романо-германська) система місцевого самоврядування. 5. Іберійська система місцевого самоврядування.
Тема 3. Правові основи управління адміністративно-територіальними утвореннями в Україні	1. Діяльність місцевих державних адміністрацій. 2. Муніципалітети в системі місцевого самоврядування. 3. Суб'єкти муніципального управління, їхня компетенція і форми діяльності. 4. Повноваження муніципалітетів щодо управління комунальною власністю 5. Управління факультативними територіальними одиницями.
Тема 4. Населений пункт як локальна соціально-економічна система	1. Складові сектору муніципального бізнесу.. 2. Роль муніципальних властей у формуванні сприятливого інвестиційного клімату міст. 3. Підвищення ролі банків в економіці міст. 4. Проблеми системи охорони здоров'я та шляхи їх подолання. 5. Основні проблеми розвитку малого бізнесу.
Тема 5. Муніципальна (комунальна) власність	1. Природа і суть трансформації власності в незалежній Україні. 2. Особливості формування комунальної (муніципальної) власності в Україні. 3. Особливості й проблеми земельних відносин у містах. 4. Основи земельної реформи в Україні. 5. Особливості реформування земельних відносин у місті. 6. Грошова оцінка земель і плата за землю.
Тема 6. Муніципальні фінанси в системі муніципального господарства	1. Механізм розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів: український і зарубіжний досвід. 2. Основні види місцевих податків у зарубіжних країнах (на прикладі Німеччини та Іспанії). 3. Проблема залежності муніципальної влади від центрального уряду в ухваленні рішень про доходи та

	видатки. 4. Проблема занижених ставок місцевих податків і зборів. 5. Система муніципальних позик як один з напрямів муніципальної влади з наповнення місцевих бюджетів і соціально-економічного розвитку. 6. Основні напрями реформування системи фінансового забезпечення муніципалітетів.
Тема 7. Особливості управління муніципальним господарством	1. Роль підприємницького сектора в життєдіяльності муніципалітету. 2. Муніципальне ціноутворення і муніципальна конкуренція. 3. Особливості формування цілей і завдань системи планування та управління соціально-економічним розвитком міста. 4. Характеристика цілей управління. Конкретність і вимірність управління. 5. Вибір і обґрунтування критеріїв досягнення цілей.
Тема 8. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку населених пунктів	1. Роль стратегічного планування в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку муніципалітетів. 2. Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. 3. Своєрідність української стратегії планування муніципального соціально-економічного розвитку. 4. Визначення цілей розвитку міст. 5. Розробка концепції розвитку міст. 6. Особливості стратегічного планування в зарубіжних країнах.

7.2. Рекомендації та завдання для виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання

Цілі виконання контрольної роботи: закріплення і поглиблення теоретичних знань і практичних навичок, засвоєння загальних закономірностей, принципів і методів соціальної політики і соціальної відповідальності. Працюючи над контрольною роботою, необхідно показати вміння чітко і стисло викладати матеріал.

Попереднім етапом підготовки до написання контрольної роботи є вивчення наукової літератури, а також найважливіших положень теорії і практики соціальної політики та соціальної відповідальності.

Контрольна робота складається з:

- чотирьох теоретичних питань.

Відповіді на теоретичні питання повинні бути повними, послідовними, зрозумілими для сприйняття.

Перелік та зміст теоретичних завдань наведено у відповідних методичних вказівках до виконання контрольних робіт і самостійної роботи студентів заочної форми навчання з дисципліни.

Контрольна робота здається не пізніше, ніж за два тижні до початку екзаменаційної сесії. Оцінка недиференційована (зараховано). Контрольна робота зараховується, якщо повністю освітлені теоретичні питання. Робота повертається на доопрацювання у випадку:

- неповного освітлення теоретичних питань;
- відсутності висновків і пропозицій з питання;
- недотримання вимог до оформлення роботи.

Варіант контрольної роботи відповідає останній цифрі залікової книжки (якщо остання цифра 0, студент виконує 10 варіант). Сітку завдань контрольної роботи по варіантах наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Завдання по варіантах

№ варіанту	Номери теоретичних питань	№ варіанту	Номери теоретичних питань
1	1, 11, 21, 31	11	1, 12, 22, 41
2	2, 12, 22, 32	12	2, 13, 22, 42
3	3, 13, 23, 33	13	3, 14, 25, 43
4	4, 14, 24, 34	14	4, 15, 26, 34
5	5, 15, 25, 35	15	5, 16, 27, 45
6	6, 16, 26, 36	16	6, 17, 28, 40
7	7, 17, 27, 37	17	7, 18, 29, 37
8	8, 18, 28, 38	18	8, 19, 29, 38
9	9, 19, 29, 39	19	9, 20, 28, 11
10	10, 20, 30, 40	20	10, 21, 30, 46

Теми контрольних робіт з Муніципальної економіки

1. Місцеві державні адміністрації: їх структура, порядок формування і діяльність
2. Формування системи місцевого самоврядування в незалежній Україні
3. Управління майновими об'єктами комунальної власності
4. Муніципальне ціноутворення і муніципальна конкуренція
5. Муніципальне інвестування
6. Виробнича структура як об'єкт муніципального управління
7. Складання, затвердження і виконання місцевого бюджету
8. Інститут місцевих бюджетів в Україні
9. Суть, значення та види місцевих податків
10. Населений пункт як локальна соціально-економічна система
11. Характеристика населеного пункту і об'єктивні тенденції його розвитку
12. Класифікація міст. Концепції міст
13. Причини і наслідки урбанізації
14. Соціально-економічний комплекс населеного пункту, його склад і структура
15. Ресурсний підкомплекс населеного пункту
16. Господарський підкомплекс населеного пункту
17. Зовнішньоекономічний підкомплекс населеного пункту
18. Муніципальна (комунальна) власність
19. Природа і суть трансформації власності в незалежній Україні
20. Сутність і ознаки комунальної (муніципальної) власності
21. Суб'єкти та об'єкти комунальної (муніципальної) власності
22. Особливості формування комунальної (муніципальної) власності в Україні
23. Особливості й проблеми земельних відносин у містах
24. Основи земельної реформи в Україні

25. Особливості реформування земельних відносин у місті
26. Грошова оцінка земель і плата за землю
27. Система органів муніципального управління і факультативні муніципальні утворення
28. Органи самоорганізації населення і порядок їх утворення
29. Функції і компетенція органів самоорганізації населення
30. Фінансово-економічні основи діяльності органів самоорганізації населення
31. Правові основи управління адміністративно-територіальними утвореннями в Україні
32. Розмежування функцій і повноважень між державними органами регіонального управління та органами місцевого самоврядування
33. Формування системи регіонального управління в різних країнах
34. Структура органів регіонального управління
35. Компетенція місцевих державних адміністрацій в економічній сфері
36. Компетенція місцевих державних адміністрацій у соціальній сфері
37. Компетенція місцевих державних адміністрацій в різних сферах суспільного життя
38. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими суб'єктами держави
39. Принципи, система і гарантії місцевого самоврядування
40. Територіальна громада в політичній системі і системі місцевого самоврядування
41. Суб'єкти муніципального управління, їхня компетенція і форми діяльності
42. Моделі місцевого самоврядування
43. Побудова місцевого самоврядування в Україні
44. Форми діяльності територіальних громад
45. Представницькі органи місцевого самоврядування, депутати місцевих рад
46. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад

8. Методи навчання

Теоретичні, розрахункові і практичні положення дисципліни вивчаються студентами в процесі роботи над лекційним курсом, участі у семінарських заняттях, при виконанні контрольної роботи, самостійній роботі з навчальною і спеціальною літературою.

Лекція є основною формою навчального процесу. Мета лекції – розкрити основні положення теми, досягнення науки, з'ясувати невирішені проблеми, узагальнити досвід роботи, дати рекомендації щодо використання основних висновків за темами на практичних заняттях. **Семінарське заняття - це колективний науковий пошук певної навчальної проблеми і шляхів її ефективного розв'язання.** Учасники заняття аналізують проблему, виявляють причинно-наслідкові зв'язки, висувають шляхи її оптимального вирішення, відповідають на запитання і дискутують. Самостійна робота студентів полягає у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, законодавчих і нормативних актів, виконанні навчальних завдань.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, кейс-метод, ділові ігри, презентації. Проблемні лекції – при читанні лекції студентам даються проблемні питання для самостійного розміркування, на які вони можуть відповісти в процесі лекції. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді (ЗМ 1 – 6). Робота в малих групах – використовуються з метою активізації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник

відіграє особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкуванні (ЗМ 2, 3, 6). Семінари-дискусії (круглий стіл) – передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів (ЗМ 4, 5). Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу (ЗМ 6). Ділові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій (ЗМ 4, 5).

9. Методи контролю

Для забезпечення оцінювання студентів проводиться поточний (модульний) та підсумковий (екзамен) контроль.

Модульний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань та вмінь студентів з того чи іншого модулю.

При контролі систематичності та активності роботи на семінарських заняттях оцінюванню в балах підлягають: рівень знань, необхідний для виконання аналітично-розрахункових робіт, що передбачені завданнями для самостійного опрацювання; повнота, якість і вчасність їх виконання та результати захисту; рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські заняття; результати експрес-контролю тощо.

При контролі виконання індивідуальних завдань, які передбачені робочою навчальною програмою дисципліни, оцінюванню в балах підлягають: самостійне опрацювання окремих питань; написання рефератів, есе; підготовка конспектів навчальних чи наукових тестів; підготовка реферативних матеріалів з публікацією тощо.

При виконанні модульних (контрольних) завдань оцінюванню в балах підлягають теоретичні знання і практичні уміння, яких набули студенти після опанування певного модуля. Модульний контроль проводиться письмово у формі тестів.

Результати поточно-модульного контролю виставляються в журналах обліку роботи викладача.

Повторне виконання модульних контрольних робіт та індивідуальних завдань на вищу кількість балів дозволяється, як виняток, з поважних причин за погодженням викладача, який викладає дисципліну, з дозволу декана факультету до початку підсумкового контролю (екзамену).

У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студенти мають право, з дозволу викладача, скласти їх до останнього семінарського заняття. Час і порядок складання визначає викладач.

У разі, коли студент не з'явився на проведення модульної контрольної роботи без поважних причин, він отримує нуль балів.

Перездача модульного контролю допускається у строки, які встановлюються викладачем.

Знання студента з певного модуля вважаються незадовільними, за умови коли сума балів його поточної успішності та за модульний контроль складають менше 61% від

максимально можливої суми за цей модуль. В такому випадку можливе повторне перескладання модуля у терміни встановлені викладачем.

Рейтингова сума балів з навчальної дисципліни після складання модулів та підсумкового контролю виставляється як сума набраних студентом балів протягом семестру та балів набраних студентом на підсумковому контролі.

Методи контролю знань студентів заочної форми навчання:

1. Проміжні методи контролю по темах (усне опитування, тестові завдання) з зазначенням кількості балів, які можна отримати за кожну тему та за модуль в цілому, передбачають 100-бальну систему оцінювання.

2. Контрольна робота.

Якщо у підсумку студент отримав за рейтинговим показником оцінку “FX”, то він допускається до повторного складання підсумкового контролю з дисципліни. Студент, допущений до повторного складання підсумкового контролю зобов’язаний у терміни, визначені деканатом, перездати невиконані (або виконані на низькому рівні) завдання поточно-модульного контролю, виконати модульні контролі і скласти підсумковий контроль. Рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни при цьому визначається за результатами повторного складання підсумкового контролю і не впливає на загальний рейтинг студента.

У разі отримання студентом за рейтинговим показником оцінки “F”, то він повинен пройти повторний курс вивчення цієї дисципліни протягом наступного семестру (навчального року) за графіком, встановленим деканатом. Бали, отримані студентом при вивченні дисципліни у попередній період, анулюються.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

В основу рейтингового оцінювання знань студента закладена спеціальна 100-бальна шкала оцінювання (максимально можлива сума балів, яку може набрати студент за всіма видами контролю знань з дисципліни з урахуванням поточної успішності, самостійної роботи, науково-дослідної роботи, підсумкового контролю тощо). Кількість балів, які можна набрати у ході вивчення курсу дисципліни, розподіляються наступним чином:

- відповідь на питання семінарського заняття оцінюється в 3 бали;
- активність на семінарі-дискусії- 3 бали;
- участь в діловій грі – 2 бали;
- підготовка реферату (8-10 стор. рукописного тексту із зазначенням джерел інформації) – 4 бали;
- два тестових контролі (по 60 тестових завдань), по кожному з яких можна набрати бали відповідно до кількості правильних відповідей (за кожних 10 правильних відповідей – 2 бали)

Розподіл балів, присвоюваних студентам при вивченні дисципліни «Муніципальна економіка»

Модуль (поточне тестування)										Підсумковий контроль	Загальна сума
змістовий модуль 1				змістовий модуль 2						30	100
28				42							
T1	T2	T3	МК1	T4	T5	T6	T7	T8	МК2		

6	6	6	10	6	6	6	6	6	12		
---	---	---	----	---	---	---	---	---	----	--	--

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації до проведення практичних занять студентів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Муніципальна економіка» для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 – економіка. – Умань: Уманський НУС, 2020.
2. Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання з навчальної дисципліни «Муніципальна економіка» для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 – економіка. – Умань: Уманський НУС, 2020.
3. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Муніципальна економіка» для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 – економіка. – Умань: Уманський НУС, 2020.

12. Рекомендована література

1. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / [редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.] ;

- за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2014. –128 с.
2. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. *Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб.* / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 110 с.
 3. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування: Протокол від 16 листоп. 2009 р. (ратифіковано із заявою Законом № 1664-VII від 02 вересня 2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b49.
 4. Ковбасюк Ю. В., Ващенко К. О., Сурмін Ю. П. Державна політика: підручник. К.: НАДУ, 2014. 448 с.
 5. Латинін М. А., Бобровська О. Ю., Дорошенко Г. О. та ін. Державна економічна політика регіонального розвитку: навчальний посібник. Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 420 с.
 6. Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. Пер. з іноз. мов / Заг. ред. В. Б. Гройсмана. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – 766 с.
 7. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. – К.: РІДНА МОВА, 2016. – 744 с.
 8. Ткачук А. Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції / А. Ткачук. – К.: Логос, 2015. – 124 с.
 9. *Гесць В. М., Ярошенко Ф. О.* Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. — К., 2004. — Т. 5. Реформування міжбюджетних відносин і зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. — 400 с.
 10. *Ляпін Д. В., Ляпіна К. М.* Бізнес-асоціації України та їх вплив на державну політику. — К.: Вид-во Ін-т конкурент. суспільства, 2005. — 128 с.
 11. *Бізнес-інкубатори в регіонах України* // <http://www.mipmagazine.com.ua>
 12. *Соціальне партнерство та муніципальний розвиток: перші кроки* / П. Д. Біленчук, П. С. Качур, В. В. Кравченко та ін. — К.: Влад і Влада, 1999. — 198 с.
 13. *Бондар С. І., Заєць Т. А., Терон І. В.* Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика. — К.: РВПС України, 2002. — 250 с.
 14. *Бойко М. Д.* Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. — К.: Атіка, 2006. — 380 с.
 15. *Борецька Н. П.* Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і перспективи. — Донецьк, 2001. — 352 с.
 16. *Гапоненко А. Л.* Стратегия социально-экономического развития: страна, регион, город. — М.: Изд-во РАГС, 2001. — 224 с.
 17. *Дослідження бізнес-клімату м. Чернігова* // <http://www.chernihiv-oblast.gov.ua>
 18. *Промислово-інноваційна політика в м. Києві: Формування та реалізація* / В. М. Дрозденко, В. А. Кир'ян, М. В. Підмогильний, О. М. Тевелєв. — К., 2003. — 154 с.
 19. *Журавський В. С., Серьогін В. О., Ярмиш О. Н.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник для студ. вищ. навч. закл. — К.: Ін Юре, 2003. — 672 с.
 20. *Івано-Франківськ.* Стратегічний план економічного розвитку. — Івано-Франківськ, 2005. — 86 с.
 21. *Кравченко В.* Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989–2001). — К., 2001. — 460 с.
 22. *Лазор О. Д.* Основи місцевого самоврядування: Навч. посіб. — К., 2003. — 432 с.

23. Мельник А. Ф., Монастирський Г. Л., Дудкіна О. П. Муніципальний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. д-ра екон. наук, проф. А. Ф. Мельник. — К.: Знання, 2006. — 420 с.
24. Місцеве самоврядування: Зб. нормат.-прав. акт. — Х.: Гриф, 2002. — 688 с.
25. Місцеве самоврядування в столиці України / За ред. О. М. Невелєва. — К., 2000. — 280 с.
26. Онищук Г. І. Міський господарський комплекс України: теорія та практика розвитку: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук. — К., 2002. — 38 с.
27. Поживанов М. О. Українські вектори місцевого самоврядування. — К.: Альтерпрес, 2004. — 368 с.
27. Ходирєва А. Є. Міський господарський комплекс: напрямки реформування та ефективність функціонування: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — К., 2004. — 20 с.
28. Шканова О. М. Маркетинг послуг: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2003. — 304 с.
29. Шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. — К., 2005. — 216 с.
30. Шумілікін В. А., Бабаєв В. М., Луговий В. І. Підвищення ефективності місцевого самоврядування в Харкові на основі науково-технічного, соціально-економічного і кадрового потенціалу міста. — Х.: НТУ “ХПІ”, 2003. — 400 с.

Додаткова

31. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи. — К.: Інформ.-вид. центр, 1997. — 222 с.
32. Александрюк Т. Ю. Формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування // Міжнар. наук.-практ. конф. “Проблеми та перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні” (20–25 квітня 2002 р.). — Дніпропетровськ, 2002. — С. 3–5.
33. Бізнес-інкубатор: міф чи привід? // <http://www.bila-cerkva.osp.ua>
34. Бізнес-інкубатор: середовище взаємодії великих і малих підприємств // <http://www.academia.org.ua>
35. Бізнес-клімат на Яремчанщині // <http://www.yaremche.if.ua>
36. Борковская В. Г. Ценообразование в жилищном хозяйстве // Жилищ. и коммун. хоз-во. — 2000. — № 6. — С. 18–20.
37. Брусак Р., Дробенко Г., Левчишин В. Проблеми стратегічного планування розвитку населених пунктів та територій // Проблеми малих міст України: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів — Золочів, 27–28 травня 2000 р.). — Л., 2000. — С. 28–33.
38. Варга С. І. Фінансові ресурси місцевого самоврядування: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — К., 2001. — 19 с.
39. Відомості про працюючі бізнес-інкубатори, бізнес-центри, інноваційні центри // <http://www.tu.edu.te.ua>
40. Гриньків І. Проблеми реформування міського житлово-комунального господарства // Проблеми малих міст України: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів — Золочів, 27–28 травня 2000 р.). — Л., 2000. — С. 114–117.
41. Дехтяренко Ю. Стратегія розвитку міста: територіально-планувальний аспект // Управління сучасним містом. — 2001. — № 1–3. — С. 86–99.
42. Заверуха О. Б. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — К., 2001. — 20 с.
43. Іваськевич І. О. Організація соціального забезпечення: Курс лекцій. — Тернопіль, 2003. — 104 с.
44. Калуш житиме за планом на межі фантастики // <http://www.vikna.if.ua>

45. Кампо В., Пухтинський М. Муніципальна політика Президента України / Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України; Академія муніципального управління. — К., 2002. — 50 с.
46. Комов В. В., Корнійчук В. П., Хом'як К. Д. Стратегічний муніципальний менеджмент (інноваційний підхід до розвитку сучасного міста). — К.: Денеб, 2005. — 40 с.
47. Корольов В. Ю. Деякі аспекти регулювання ціноутворення у житлово-комунальному господарстві // Прометей: Регіон. зб. наук. пр. з економіки. — Донецьк, 2005. — Вип. 2. — С. 143–146.
48. Крісенко О. В. Діяльність органів місцевого самоврядування в забезпеченні транспортних послуг: Автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління. — К., 2005. — 20 с.
49. Кузьмін О., Завербний А. Розвиток міст України: планування та інвестування // Проблеми малих міст України: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів — Золочів, 27–28 травня 2000 р.). — Л., 2000. — С. 77–79.
50. Малирчук А. К. Наповнення місцевих бюджетів в умовах розширення бюджетних прав органів місцевого самоврядування: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — Т., 2006. — 24 с.
51. Місцеве самоврядування в Швеції // Переваги місцевого самоврядування (29–30 травня 2001 р. м. Ірпінь, Київ. обл.). — К.: Логос, 2001. — 194 с.
52. Музика О. Бюджети малих міст: проблеми сьогодення // Проблеми малих міст України: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів — Золочів, 27–28 травня 2000 р.). — Л., 2000. — С. 87–91.
53. Операція “Інтеграція” (бізнес-інкубатори в Україні) // <http://www.kmu.gov.ua>
54. Пастернак М. М. Місцеві позики як інструмент фінансування соціально-економічних програм органів місцевого самоврядування: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — Ірпінь, 2001. — 16 с.
55. Полуянов В. П. Проблеми рентабельності комунальних послуг (на прикладі АТ “Хвиля”) // Економіст. — 1999. — № 1. — С. 58–61.
56. Рыбалка А. Т. Особенности развития конкурентной среды в жилищно-коммунальной сфере и проблемы повышения ее эффективности // Актуальні пробл. економіки. — 2003. — № 9 (27). — С. 141–148.
57. Смоляр Ю. О. Взаємодія центрального і місцевого рівнів державного управління у процесі здійснення муніципальних запозичень // Міжнар. наук.-практ. конф. “Проблеми та перспективирозвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні” (20–25 квітня 2002 р.). — Дніпропетровськ, 2002. — С. 51–52.
58. Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів // <http://www.novekolo.info>
59. Хмельницький інформаційний центр підтримки підприємництва // <http://www.cpp.km.ua/incubation.php>
60. Чабан О. Досвід самоорганізації енергозабезпечення у малих містах Німеччини // Проблеми малих міст України: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів — Золочів, 27–28 травня 2000 р.). — Л., 2000. — С. 165–170.

